

Liveblog Verkiezingen

Bondsdagverkiezingen 2013

[Achtergrond](#) - 22 september 2013

De Bondsdagverkiezingen live vanaf de Wahlparty in Nieuwspoord in Den Haag

21.00 uur: Voorlopige conclusie:

Met de huidige prognoses is een [grote coalitie](#) van CDU en SPD het meest waarschijnlijk. CDU en Grüne kan ook, maar is niet waarschijnlijk omdat die partijen verder uit elkaar liggen. Rood-rood-groen lijkt ook een hele krappe meerderheid te halen, maar SPD en Die Grünen hebben vanavond een samenwerking met Die Linke nogmaals uitgesloten. Een absolute meerderheid van de CDU is ook nog steeds mogelijk, maar het is niet waarschijnlijk dat Merkel alleen gaat regeren, onder meer omdat haar regering dan geen meerderheid in de [Bondsraad](#) zou hebben.

[Bekijk de coalitie-calculator op Zeit.de >>](#)

Of de [anti-europartij AfD](#) in de Bondsdag komt, is nog steeds onduidelijk. Het lijkt zo goed als zeker dat de [FDP](#), voor het eerst in de naoorlogse Duitse geschiedenis, de kiesdrempel niet gehaald heeft en niet in de Bondsdag is gekozen.

20.45 uur: Elefantenrunde (lijsttrekkersdebat):

Merkel benadrukt dat het goed gaat met Duitsland, dat lijkt de laatste weken tijdens de campagne vergeten, zegt ze. Bij alle moeilijkheden is Duitsland een goed land. Zij voelt zich niet verantwoordelijk voor de slechte resultaten van haar coalitiepartners FDP (nu) en SPD (in 2009).

Trittin benadrukt dat Die Grünen voor inzet van Duitse soldaten in het buitenland zijn en dat ze Europa bij elkaar willen houden. Die Linke wil dat niet. Daarom is Die Linke geen coalitiepartner voor Die Grünen.

20.30 uur: Elefantenrunde (lijsttrekkersdebat):

Merkel wil nog geen uitspraken doen over alleen regeren of mogelijke coalities, dat hangt van de uitslag af en die is nog niet bekend.

Riexinger (Linke) is blij dat zijn partij het zo goed heeft gedaan, ook in Hessen. Zijn partijprogramma is niet onrealistisch, zegt hij, 10 euro minimumloon hoort in een land als Duitsland vanzelfsprekend te zijn.

Merkel blijft erbij dat zij niet verantwoordelijk is voor de verlies van het FDP en dat ze morgen moet gaan kijken welke coalitiemogelijkheden er zijn.

Steinbrück vindt dat de SPD niet met de CDU moet regeren als die de absolute meerderheid haalt en wil verder ook niet over coalities speculeren.

Steinbrück sluit een regering met Die Linke uit. Een rood-rood-groene coalitie zou een optie kunnen zijn volgens de huidige prognoses.

Ook Trittin (Grüne) wil niet met CDU regeren als dat niet nodig. Hij is blij dat AfD niet in Bondsdag lijkt te komen. Dat is goed voor Europa.

20:15 uur: Elefantenrunde (commentaar lijsttrekkers CDU, CSU, SPD, Grüne en Die Linke, zonder FDP op de uitslag):

Merkel bedankt de kiezers voor hun vertrouwen. Het spijt haar als de FDP niet in de Bondsdag lijkt te komen. Ze noemt het geen fout dat ze de Zweistimme-campagne van de FDP niet heeft gesteund.

Steinbrück (SPD) had op meer gehoopt, maar het zat er niet in. De thema's waar de SPD voor staat, sociale rechtvaardigheid, blijven belangrijk, zegt hij.

Volgens Trittin (Grüne) ligt het slechte resultaat van zijn partij niet aan het feit dat hij te laat over energie gesproken heeft. Dat heeft hij namelijk wel, zegt hij. Hij wil het resultaat rustig analyseren.

20.00 uur: Samenvatting ARD Tagesschau:

Het kan voor de CDU nog steeds een absolute meerderheid worden. De FDP komt waarschijnlijk niet meer in de Bondsdag. De AfD zou de kiesdrempel nog kunnen halen. Volgens de huidige prognoses zijn 300 zetels (42-43 procent) voldoende om te kunnen regeren. Dat komt door het [Duitse kiesstelsel](#), waar de verhoudingen verschuiven als er partijen buiten de Bondsdag vallen.

In Hessen wordt het vinden van een meerderheid moeilijk: CDU: 39,3 procent, SPD: 31,1, FDP: 4,8, Grüne: 10,4, Linke: 5,8, AfD: 4,1. Ook daar dus FDP uit het deelstaatsparlement. [Op dit moment regeren CDU en FDP in Hessen >>](#)

19.55 uur: Reactie FDP, minister Bahr:

Het ziet er naar uit dat we inderdaad niet meer in de Bondsdag komen, zegt minister van Gezondheid Bahr. "We moeten goed analyseren [wat er mis is gegaan](#)." Bahr vindt dat de hele partij de verantwoordelijkheid moet dragen, niet alleen voorzitter Rösler. Volgens Bahr heeft de FDP ook successen in de regering geboekt, maar alleen de CDU heeft ervan geprofiteerd.

19.50 uur: #wahlparty-acties:

Ben Bot (oud-minister BuZa) reageert op het nieuws dat de SPD geen zin heeft in een grote coalitie: "Ik kan de SPD goed begrijpen. Ik zou ook geen zin hebben in een coalitie met zo'n sterke partij. Je zou machteloos zijn."

19.40 uur: #wahlparty-acties

Laurens Boven(BNR) bij de SPD in Düsseldorf: "Ik zie mensen nog steeds heel teleurgesteld kijken."

Mark Verheijen (VVD-kamerlid): "Een drama voor de FDP. Als ze niet in de Bondsdag komen, hebben ze geen podium meer. Een hele zware slag."

19.35 uur: Nieuwe prognose:

CDU/CSU: 42,4

SPD: 25,4

Die Linke: 8,3

B90/Grüne: 8,2

AfD: 4,9

FDP: 4,5

Rond de 42 procent van de stemmen lijkt volgens de huidige prognose genoeg voor een absolute meerderheid. Dat komt door het [Duitse kiesstelsel](#), waar door extra zetels en ingewikkelde zetelverdeling voor een meerderheid niet meer dan 50 procent nodig is.

19.30 uur: Internet en *Schadenfreude* over de FDP:

www.istdiefdpnochimbundestag.de

19.15 uur: #wahlparty-acties:

Tom de Bruijn (oud-ambassadeur EU): "Merkel is toch een zeer voorzichtig politica geweest die altijd afwachtend was, nooit initiatieven heeft genomen. Daarvoor is zij vaak bekritiseerd. Ik ben heel benieuwd of zij nu wat meer uit haar schulp zal komen in Europa."

Mathieu Seegers (historicus): "Merkel is in Europa ook in mijn opinie vooral pragmatisch geweest. Reagerend, niet zelf dingen initiërend. Het is de vraag hoe zich dat nu zal ontwikkelen."

De Bruijn: "Het Europese beleid van Merkel zal de komende tijd afhankelijk zijn van twee krachten: de publieke opinie enerzijds en het [Bundesverfassungsgericht](#) anderzijds. Die gaan mede het beleid bepalen."

Anke Truijten (BNR): "Merkel kent het spel zó goed in Brussel. Daarmee kan ze haar invloed flink doen gelden. Toch wil ze Duitsland in Europa vooral als rolmodel

presenteren: kijk, zuidelijke landen, zo moet je succesvol hervormingen doorvoeren.”

19.10 uur: Facts en figures:

Nieuwste prognose:

CDU/CSU: 42,5

SPD: 25,6

Die Linke: 8

B90/Grüne: 8

AfD: 4,9

FDP: 4,6

Die Linke is volgens de huidige prognose de derde partij van Duitsland.

Met nog 1 zetel meer heeft de CDU de absolute meerderheid in de Bondsdag en zou alleen kunnen regeren.

19.05 uur: #wahlparty-reacties:

Carsten Brzeski (ING-econoom): “Persoonlijk denk ik dat het niet goed zou zijn als ‘Mutti’ Merkel met een absolute meerderheid alleen zou gaan regeren. Duitsland heeft grote hervormingen nodig en daarvoor is een brede basis nodig. Denk alleen aan de weerstand in de Bondsraad.”

Wat is dat toch met die saaie uitstraling van Merkel, Lars Gutheil? Gutheil (DNHK): “Ze komt rustig over. Daarmee straalt ze de zekerheid uit die de mensen momenteel nodig hebben.” Brzeski: “Maar wel authentiek. Daar houden de Duitsers blijkbaar van.”

Brzeski: “Steinbrück is een hele patente man, maar de verkeerde persoon voor het verkeerde partijprogramma, zou je kunnen zeggen. De SPD is voor deze verkiezingen flink naar links opgeschoven. Steinbrück is meer de man van het midden.”

19:00 uur: Mogelijke coalities:

Op basis van de huidige prognoses zijn alleen zwart-rood en zwart-groen mogelijk. Er zouden nu 606 zetels in de Bondsdag zijn. Met 303 zetels kan een coalitie regeren. De CDU staat nu op 301 zetels. [Lees meer over mogelijke coalities >>](#)

18.55 uur: Reactie FDP:

Sombere gezichten van lijsttrekker Brüderle en voorzitter Rösler. Brüderle: "Het is het slechtste resultaat van de FDP ooit. Daarvoor wordt verantwoordelijkheid genomen. Maar we gaan verder met het liberale werk."

18.50 uur: Reactie Merkel :

Onder luid gejuich komt Merkel het podium op. Een lach zo breed als je zelden bij haar ziet. "Het is een superresultaat!" Ze bedankt de kiezers. De zaal roept: "Angie! Angie!" Ze bedankt expliciet ook haar man, Joachim Sauer.

ARD: "Merkel droeg een zwart-groene ketting. Wat zou dat betekenen?"

18.45 uur: Reactie SPD:

Onder groot applaus komen lijsttrekker Steinbrück en voorzitter Gabriel het podium op. Gabriel: "We hadden meer verwacht", geeft hij toe. Hij feliciteert Merkel en prijst Steinbrück.

18.40 uur: Nieuwe prognose

CDU/CSU: 42,1

SPD: 25,8

FDP: 4,7

B90/Grüne: 8,1

Die Linke: 8,2

AfD: 4,9

Piraten: 2,3

Overigen: 3,9

18.35 uur: Reactie AfD op ARD:

"We gaan natuurlijk verder met deze uitslag, 4,9 procent. We gaan ons voorbereiden op de Europese verkiezingen."

18.30 uur: #wahlparty-acties:

Ton Nijhuis (Duitsland Instituut): "Ook de [Groenen](#) hebben een desastreuze verkiezingsstrijd gevoerd: ze hebben campagne gevoerd met belastingverhoging en een maximum van 120 km/h op de Duitse snelwegen en dachten dat ze het daarmee wel zouden redden. Ze zijn gehalveerd."

Over de deelstaatverkiezingen: "Eigenlijk heeft de CDU alle [deelstaatverkiezingen](#) de laatste jaren verloren. Daar heeft de CDU namelijk geen mini-Merkeltjes rondlopen."

18.10 uur #wahlparty: Eerste reacties:

Axel Hagedorn (Van Diepen Van der Kroef Advocaten): "De ARD is bij de exit-polls traditioneel héél nauwkeurig. Ik ga er dus vanuit dat de [FDP](#) niet in de Bondsdag komt."

Roland van Vliet (Tweede Kamer PVV, voorzitter contactgroep Duitsland): "Het is nogal wat als de FDP voor het eerst in haar geschiedenis niet in de Bondsdag komt."

Ton Nijhuis (Duitsland Instituut): "Er is geen enkele reden waarom Merkel nog eens met de FDP zou regeren. De liberalen hebben de laatste jaren nauwelijks wat ingebracht. Ik ga uit van een [grote coalitie](#)."

"Alle partijen hebben problemen in de leiding behalve CDU/CSU: [Trittin](#) met het pedofilie-schandaal, [Steinbrück](#) treedt af, Rösler moet waarschijnlijk weg..."

"Ik geloof dat het een ongelooflijke tactische blunder was van Steinbrück om in een vroeg stadium te zeggen dat hij niet in een grote coalitie gaat zitten onder Merkel. Nu moet hij wel aftreden."

Satirisch tv-programma @extra3 op twitter: "4,9 procent voor AfD? Verdomde euro. In D-marken zouden het 9,8 procent zijn geweest."

18.07 uur: Exit-Poll Hessen:

CDU/CSU 40,5

SPD 32,5

FDP 4,5

Linke 5

Grüne 9,5

AfD 4

18.05 uur: #wahlparty: BNR-correspondent Derk Marseille is bij de CDU in Berlijn en live in de uitzending van BNR Nieuwsradio: het gejuich uit de zaal is ook via de radio te horen.

Collega Laurens Boven is bij de SPD in Düsseldorf: "Ik denk dat het een heel kort feestje gaat worden. Doodse stilte bij de SPD na het horen van de exit-polls."

18:00 uur: Eerste Hochrechnung (in procenten):

CDU/CSU: 42

SPD: 26

FDP: 4,7

B90/Grüne: 8,0

Die Linke: 8,5

AfD: 4,9

Piratenpartei: 2,5

Overigen: 3,4

Prognose opkomst: 73 procent

17.55 uur: Volg ook @GrumpyPeer1 en @GrumpyMerkel op Twitter voor geestig commentaar op de uitslagen

17.50 uur: Gelekt op twitter: twee scenario's, waarbij AfD en FDP beide óf 4 procent óf 6 procent halen.

17.45 uur: #wahlparty: “Als we weer een grote coalitie krijgen, met Angela Merkel als bondskanselier en Peer Steinbrück als minister van Financiën, dan is dat zeker niet slecht”, zegt Anke Plättner, politiek correspondent van de WDR. Maar Steinbrück heeft al aangekondigd niet als minister onder Merkel in een [grote coalitie](#) te gaan zitten.

17.35 uur: Vandaag vinden ook deelstaatverkiezingen in Hessen plaats. [Bekijk hier het overzicht van regeringen en partijen in de deelstaten >>](#)

17:30 uur: Wat zou jij stemmen bij de Bondsdagverkiezingen? [Doe een van de Duitse kieswijzers >>](#)

17.25 uur: Merkel-Raute, Stinkefinger, Themenklau: De Bondsdagverkiezingen 2013 hebben hun eigen vocabulaire. [Bekijk de verklarende woordenlijst >>](#)

17:00 uur: In [de laatste peilingen](#) gaan de regerings- en oppositiepartijen ongeveer gelijk op, maar geen van beide heeft een meerderheid. [Bekijk hier mogelijke coalities >>](#)

16.45 uur: Merkel en Steinbrück hebben inmiddels hun stem uitgebracht. [Bekijk hier hoe het Duitse kiesstelsel werkt >>](#)

16.15 uur: Opkomst hoger dan verwacht

De opkomst van bij de Bondsdagverkiezingen is hoger dan gedacht. [Verwacht was een historisch lage opkomst](#) van minder dan 70 procent. Maar vanmiddag om 14 uur hadden al 5 procent meer mensen hun stem uitgebracht dan op hetzelfde tijdstip in 2009.

De Wahlparty in Sociëteit Nieuwspoort wordt georganiseerd door het Duitsland Instituut Amsterdam, Meines & Partners, BNR Nieuwsradio, de Nederlands-Duitse Handelskamer en de Duitse Ambassade Den Haag.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/3144/liveblog-verkiezingen>